

med., tom. 4), solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt; sicut cum intuentes tabulam, aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero est, et ille Salustius. Celebratio autem hujus sacramenti, sicut supra dictum est (q. 79, art. 1 et 3), imago quædam est repræsentativa passionis Christi, quæ est vera ejus immolatio. Et ideo celebratio hujus sacramenti dicitur Christi immolatio. Unde Ambros. dicit super Epistol. ad Hebr. (c. 10, a princ., t. 5): *In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens; quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis ejus.* Alio modo, quantum ad effectum passionis Christi, quia scilicet per hoc sacramentum participes efficimur fructus Dominicæ passionis. Unde in quadam Dominicali oratione secreto dicitur: *Quoties hujus hostiae commemoratio celebratur, opus nostræ redempcionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum poterat dici Christus immolari etiam in figuris veteris Testamenti. Unde et Apoc. 13, dicitur: Quorum nomina non sunt scripta in libro vita agni, qui occisus est ab origine mundi.* Sed quantum ad secundum modum, proprium est huic sacramento, quod in ejus celebratione Christus immoletur.

Ad 1 ergo dicendum, quod sicut Ambros. ibidem dicit (in c. 10 ad Hebr., non remote a princ.), una est hostia, (quam, scilicet, Christus obtulit et nos offerimus), et non multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Sicut enim, quod ubique offertur, unum est corpus, et non multa corpora, ita et unum sacrificium.

Ad 2, dicendum, quod sicut celebratio hujus sacramenti est imago repræsentativa passionis Christi, ita altare est repræsentativum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

Ad 3, dicendum, quod per eamdem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona et virtute verba pronunciat ad consecrandum, ut ex supra dictis patet (q. 82, art. 1 et 4), et ita quodammodo idem est sacerdos et hostia.

COMMENTARIUS.

1. *Christum in hoc sacramento immolari affirmat D. Thom.* — *Objectio.* — Diluitur. — Responso D. Thom. est, Christum immolari in hoc sacramento, id est, in confectione, seu celebratione hujus sacramenti; cum enim

sacramentum hoc sit res permanens, potest quidem habere rationem rei oblatæ, non tamen potest habere rationem oblationis vel sacrificii, quod in aliqua actione consistit; dicitur ergo Christus immolari in hoc sacramento, quando ipsum sacramentum conficitur; tunc enim sacramentum celebrari dicitur, et hoc sensu ait D. Thom. celebrationem hujus sacramenti esse Christi immolationem. Hanc autem assertionem dupli ratione satis difficulti confirmat. Prima est, quia eo modo appellatur hæc celebratio, immolatio, quo imago solet appellari nomine rei repræsentatæ; celebratio autem hujus sacramenti est quædam repræsentatio passionis Christi, quatenus in ea conficiuntur corpus et sanguis Christi separatim ex vi verborum; ergo, sicut passio Christi fuit vera immolatio; ita celebratio hujus sacramenti est immolatio per modum imaginis alterius veræ immolationis. In quo discursu statim occurrit objectio, quia sequitur, hoc mysterium non esse verum sacrificium, sed imaginem ejus; neque univoce sic appellari, sed solum per extrinsecam analogiam, sicut imago hominis, homo esse dicitur. Dicendum vero est, rationem D. Thom. optimam esse, ejus tamen expositionem pendere ex intelligentia rationis proprieæ, et essentiæ sacrificii. Et ideo breviter supponendum est, sacrificium quasi materialiter consistere in actione facta circa rem aliquam in cultum Dei; formaliter autem constitui in genere signi, vel excellentiæ divinæ, vel interioris sacrificii; quia ergo ex superioribus satis constat, celebrationem hujus sacramenti esse quædam actionem sacram pertinente ad cultum Dei, ideo D. Thom. hic solum fuit sollicitus in explicando, qua ratione et quemadmodum sit in actione hac significatio sufficiens ad rationem sacrificii; quod recte declarat per hoc, quod repræsentat passionem Christi. Quod intelligentum est, non solum de illa passione, quatenus mors cuiusdam hominis fuit, sed quatenus a summo sacerdote Christo oblata est Deo in sacrificium; nam eadem intentione, et sub tali modo sit ejus repræsentatio in hoc mysterio; et idea non sequitur, hoc non esse proprie, univoce, et intrinsece sacrificium; nam in his, quæ constituantur in genere signi vel imaginis, esse tale per repræsentationem alterius, non excludit, verum esse in tali genere, sicut imago imaginis tam vera imago est, sicut prior imago repræsentata. Addi etiam potest, si vim faciamus in verbo immolationis, hoc sa-

crificium non dici proprie immolationem, nam immolatio proprie significat sacrificium cruentum, per veram interfectionem animalis, vel alterius rei destructionem; et hoc sensu mysterium hoc, quamvis sit verum sacrificium, non tamen est proprie immolatio; et hoc modo concedi potest esse analogice immolationem, quia revera repræsentat immolationem in cruce factam; quæcumque non videatur hic sensus D. Thom., qui indifferenter loquitur de immolatione et oblatione, ut patet ex verbis de Ambrosii, quibus suam rationem confirmat.

2. *Explicatur secunda ratio D. Thom.* — Secunda ratio D. Thom. in forma est hæc: per hoc sacramentum efficiuntur participes fructus Dominicæ passionis; ergo in eo immolatur Christus. Quæ illatio difficilis sane est; quia participare fructum passionis Christi, communiter fit per usum sacramentorum omnium, in quibus non propterea Christus immolatur, et ideo hæc supponenda, vel subintelligenda videntur, ut hæc ratio vim habeat, nimurum, per celebrationem hujus mysterii, solum quatenus est consecratio ipsius corporis et sanguinis Christi, nobis applicari ex opere operato fructum passionis ejus, quo sensu intelligit hic D. Thom. quædam verba Ecclesiæ dicentis, quoties hoc mysterium celebratur, opus nostræ redempcionis exerceri; dicitur enim exerceri, non tantum secundum representationem, sed etiam secundum efficaciam, quia nobis applicatur. Hinc ergo a posteriori concluditur, hanc celebrationem esse sacrificium, vel quia opus redempcionis non applicatur ex opere operato, nisi aut per receptionem sacramenti, aut per oblationem sacrificii; sed hæc celebratio Eucharistiae, ut sic, non est receptione sacramenti, et tamen, per illam, ut sic, applicatur ex opere operato passio Christi; ergo est oblatio sacrificii; vel certe, quia sicut nostra redemptio quoad sufficientiam quædam sacrificio est perfecta, ita debuit per aliquod sacrificium applicari; nullum autem est aliud, praeter hoc mysterium.

3. *D. Thom. verba explicantur.* — In solutione ad primum tangit D. Thom. locum Pauli in epist. ad Hebreos, infra late tractandum. In solutione ad secundum, uno verbo dici poterat, argumentum solum concludere, hic Christum non immolari cruenter; D. Thom. vero, ut magis explicit primam rationem articuli, declarare voluit, sicut per consecrationem repræsentatur passio, ita altare cru-

cem significare. Et in eodem loco, in solut. ad 3, declarat, sacerdotem consecrantem gerere imaginem Christi, cujus personam induit, dum consecrat. Unde concludit in hæc verba: *Et ita quodammodo idem est sacerdos et hostia,* circa quæ verba dubitatum aliquando est, cur D. Thom. addiderit, *quodammodo*, cum simpliciter sacerdos et hostia idem esse videantur. Respondeo, significasse D. Thom., Christum esse hostiam, quæ immediate offeratur, non tamen esse sacerdotem per se ipsum immediate offerentem, sed per alium, verum etiam sacerdotem, et ita sacerdotem et hostiam non esse omnino idem. Addi etiam potest, esse sacerdotem, prout in propria specie existit, hostiam vero, ut est sub alieno modo sacramentali.

DISPUTATIO LXXXIII.

DE SACRIFICIO IN COMMUNI.

Disputat. 1 de sacrificio. — Quanquam D. Thom. de communi ratione sacrificii tractaverit 2. 2, quæst. 83, nihilominus hoc loco præmittenda necessario est, ut ex propriis principiis ostendere possimus, quomodo in mysterio Eucharistiae vera sacrificii ratio inveniatur, quod ad hujus materiae complementum necessarium est, ut tota hæc doctrina de signis sensibilibus, ad divinum cultum institutis, perfecta sit; hactenus enim quædam signa declaravimus, quæ ad sanctificationem hominum instituta sunt, quæ sacramenta vocamus; præter hæc autem necessarium est signum aliquod, quod directe et per se ritum ipsum colendi Deum contineat, quod sacrificium appellamus. De quo dicendum hoc loco est, quoniam re ipsa conjunctum est cum Eucharistiae sacramento.

SECTIO I.

Utrum sacrificium in genere signi rei sacrae constituatur.

1. *Difficultatis causa.* — Ratio dubitandi est, quia D. Thom. supra, quæst. 60, art. 1, sacramentum definiens, dicit, esse signum rei sacrae; sed ratio sacrificii diversa est a ratione sacramenti; ergo non potest hoc convenire sacrificio. In contrarium vero est, quia sacrificium dicit aliquod sensibile ad cultum Dei pertinens; sed nihil sensibile potest pertinere ad cultum Dei, nisi aliiquid significet

ad honorem Dei pertinens, quod necesse est aliquo modo sacrum esse.

2. *Quid nominis sacrificii explicatur.* — *Sacrificii definitio.* — Sacrificii significatio multiplex et analoga est, ut sect. 6 declarabimus; nunc vero, ut procedere possit disputatione, supponenda necessario est propria significatio hujus vocis, in qua, et a nobis usurpatum, et communis usu recepta est. Sacrificium ergo proprie dictum est externa et sensibilis actio, qua res aliqua ita Deo offertur, ut legitimo ac solemnem ritu in Dei honorem et cultum aliquo modo immutetur a publico et legitimo ministro; quibus verbis nunc solum significationem vocis describimus, ut ita possimus ad essentiam rei declarandam accedere. Hæc autem significatio primo sumpta est ex usu omnium Latinæ loquæ professorum, apud quos fere nullus alius usus hujus vocis reperitur. Secundo sumpta etiam est ex usu Scripturæ sacrae; licet enim verum sit, quælibet opera in cultum Dei relata interdum in Scriptura appellari sacrificium, ut interna contritio, Ps. 50 : *Sacrificium Deo spiritus contribulatus;* et vocalis laus, Psal. 46 : *Sacrificium laudis honorificabit me;* eleemosyna, ad Heb. 13 : *Talibus enim hostiis promeretur Deus;* et martyrium, Sapient. 3, et corporis castigatio, ad Roman. 12; nihilominus tamen omnis hæc significatio, ut infra videbimus, metaphorica est, et ex priori, qua propria est, derivatur. Quod facile perspicere licet ex cursu veteris Testamenti, in quo ea proprie et simpliciter dicebantur sacrificia, in quibus res aliqua in Dei cultum mactabantur, seu immolabantur, et hoc modo sœpe distinguitur sacrificium ab actibus aliarum virtutum, ut a misericordia, Oseeæ 6 : *Misericordiam volo, et non sacrificium;* ab obedientia, 1 Reg. 45 : *Melior est obedientia, quam victimæ;* et in hac significacione dicitur Psal. 50 : *Quoniam, si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis.* Et in novo Testamento est frequens hæc significatio, præser-tim in epist. Pauli ad Hebr., a 5 cap. usque ad 10, in quo adducit verba Psal. 39 : *Sacrificium et oblationem noluisti, etc.;* cap. 5, dixerat : *Omnis Pontifex ex hominibus assumpsit, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis.* Ex quo loco possumus in hunc modum argumentari: nam sacerdos proprie significat ministrum publice deputatum, ut nomine totius populi apud Deum interce-

dat, ut constat ex Pauli definitione, et ex communi usu; sed sacrificium proprie dictum significat proprium actum sacerdotis; ergo sacrificium non significat quemlibet actum virtutis, sed specialem actum a sacerdote factum in cultum Dei, nomine totius populi; imo nec significat quemlibet actum sacerdotis, sed potissimum ac supremum actum ejus, qui consistit in oblatione aliqua, in qua sacrum aliquid in honorem Dei conficiatur. Atque hoc modo dicimus, in antiqua lege fuisse multa sacrificia, in nova vero esse unum tantum ac singulare sacrificium, in quo Christianus populus ritu publico et solemnem Deum colit; nam, si sacrificium in praedicta significatione propria non sumatur, non erit unum sacrificium in lege nova, sed multiplex. Tandem in hunc modum declaratur, quia praedictus actus colendi Deum, qualis per datam definitionem, quid nominis sacrificii, explicatus est, possibilis est, et honestus, ac rationi conformis, si debito modo fiat, ut patet ex perpetuo usu Ecclesiæ, tam in lege gratiae, et scripta, ex divina institutione manifesta, quam in lege naturæ ex interiori instinctu divinae gratiæ, et ex ipsa naturali propensione rationalis naturæ. Cum enim homo animo et corpore constet, non solum internis actibus, sed etiam externis, et rebus ipsis sensibilibus Deum colere debet, ejusque dominum, et principatum confiteri; quod fit accommodatissime, dum res aliqua ita Deo offertur, ut in ejus honorem immutetur, seu conficiatur. Est ergo hic actus possibilis, et specialem habens honestatem; potest ergo proprio etiam nomine significari; hoc ergo dicimus esse nomine sacrificii, ut ex usu monstratum est, et ex etymologia ipsius nominis potest declarari, quia sacrificare idem est, quod sacrum facere; sacrificium ergo significat sacrificeationem ipsam, seu actionem, per quam res aliqua offertur, sacrum aliquid circa illam efficiendo. Neque est aliqua vox latina, qua hujusmodi actum proprie significet; hæc ergo est propria significatio hujus vocis, in qua a nobis in hac materia usurpatum, et in hoc sensu loquitur de sacrificio D. Thom. in tota hac materia, in 2. 2, quæst. 65, præser-tim art. 3.

3. *Sacrificium sub signo sacro, ut sub genere, collocatur.* — Ex his facilis est resolutio propositæ quæstionis. Dicendum est enim, sacrificium constitui in genere signi sacri. Ita docet D. Thom. 2. 2, quæst. 85, art. 4 et 2, nam ex hoc principio probat,

utum sacrificii esse connaturalem homini, cui proprium est mentem et animum suum signis sensibilius declarare; et inde etiam concludit, sacrificium soli Deo esse offerendum, quia divinam excellentiam aliquo modo significat; supponit ergo sacrificium in genere signi sacri constitui. Quod etiam docuit Augustin., lib. 5 de Civit., cap. 5, dicens, sacrificium visible invisibilis sacrificii signum esse. Et epist. 49, quæst. 3, dicens, significativa esse omnia talia sacrificia, et quorumdam rerum similitudines. Ratione patet ex dictis, quia sacrificium significat quandam actionem externam, et sacram, eo quod cultum Dei externum continet; sed hujusmodi actio materialiter sumpta, ut quidam motus est, nihil in se habet, quod ad honorem Dei spectet, ut constat in occasione vituli, et similibus sacrificiis; de quibus sub hac ratione sœpe in Scriptura dicitur, nihil in se habere, unde placeant Deo, et ab ipso postulentur; tota ergo ratio honoris et cultus talis actus in significacione consistit, scilicet, quia per talum actum homo significat existimationem, quam de Deo habet, et submissionem animi sui ad ipsum, vel aliquid hujusmodi; est ergo de ratione sacrificii hujusmodi sacra significatio.

4. *Sacrificii signum est ad placitum inventum.* — Atque hinc colligitur primo, sacrificium esse signum ad placitum, et ex institutione, qualia fere sunt omnia signa, quibus homo exprimit rationalem mentem suam. Patet, quia hujusmodi significatio, non est naturalis tali actioni exteriori secundum se consideratæ, v. gr., occisioni vituli, aut alteri simili; oportet ergo, ut ex impositione illi conveniat; ad quam impositionem potest quidem in actibus ipsis externis considerari aliqua proportio et analogia, quæ ab Augustino supra similitudo vocata est, et dici potest fundamentum remotum hujus significacionis; proximum autem est ipsa impositio, sine qua nulla esset talis significatio, ut de sacramentis etiam in genere supra tractavimus; et diximus etiam in priori tomo, in materia de adoratione, actus exteriores de se esse indifferentes ad cultum præbendum, quia ex sola rei natura non habent determinatam significacionem; unde fit, ut eodem actu utamur interdum ad colendum Deum et Sanctos sub diversa intentione; sacrificium autem, ut diximus, significat actum continentem proprium Dei cultum et honorem ratione suæ significacionis; non ergo habet hanc signifi-

cationem ex sola rei natura, sed ex institutione, neque in hoc esse potest ulla dubitandi ratio. Atque in hoc sensu videtur dixisse D. Thom. 2. 2, quæst. 85, art. 4, sacrificium non habere aliunde laudem, nisi quia fit ob reverentiam Dei; non enim est sensus, sacrificium de se esse actum indifferentem, qui solum fiat bonus ex relatione extrinseca; hoc enim est præter mentem D. Thom., nam sacrificium formaliter significat quemdam externum actum religionis, qui ex proprio objecto et intrinseco motivo bonus est, eo modo, quo actus exterior capax est bonitatis; sensus ergo est, actum illum externum, quem nomine sacrificii significamus, de se non habere honestatem, sed solum quatenus impeditus est ad significandum Dei cultum et honorem; est ergo sacrificium sacrum signum ad placitum significans.

5. *Responsio ad rationem dubitandi.* — Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur, rationem sacri signi esse communem sacrificio et sacramento, et neutrius propriam rationem et differentiam continere; quæ autem illa sit in sacramento, supra dictum est; de sacrificio autem explicanda superest.

SECTIO II.

Quid sacrificium significare debeat, seu quæ significatio de ratione sacrificii sit.

1. In omni signo ad placitum duo sunt præcipue consideranda, materiale scilicet, quod est res vel actio ad significandum imposita, et formale, quod est significatio ipsa, quæ, cum in relatione consistat, vel ad modum relationis explicetur, a fundamento proximo, quod est impositio, et a termino seu re significata pendet. Hæc igitur omnia sunt a nobis in sacrificio sigillatim consideranda: primum vero de termino et re significata dicendum est, quia species relationis solet a termino sumi, et ex illo maxime pendet aliorum cognitio. Duo igitur possunt per sacrificium significari: unum est, internum seu invisibile sacrificium, ut Augustin. dixit; aliud est mysterium aliquid fidei, v. gr., passio Christi; quomodo dicitur Christus immolatus ab origine mundi in veteribus sacrificiis, ut ex Apoc. 13 notavit D. Thom. in hoc art. 4. Et hinc duplex significatio consurgit: una dici potest moralis, quia consistit in significacione alicujus actus humani interioris, ac moralis, quia per se pertinet ad bonos mores hominis;

alia dici potest mystica, quia in representatione alicujus reconditi et supernaturalis mysterii consistit. Declarandum igitur superest, quænam istarum significationum sit de ratione sacrificii.

2. De essentia sacrificii est aliqua moralis significatio. — *Differentia inter sacrificium et sacramentum.* — Dico primo : aliqua significatio moralis est de ratione sacrificii. Unde aliquid in Deo, et aliquid in homine offrente significare debet, in Deo quidem supremam excellentiam, et dignitatem primi principii, ultimi finis, et supremi domini rerum omnium, in homine vero subjectionem ad Deum, et recognitionem prædictæ divinæ excellentiæ ac potestatis. Hæc assertio sumitur ex D. Thom. et Augustino, locis citatis præcedente sectione; hac enim ratione dixit Augustinus, sacrificium visible esse signum invisibilis sacrificii; hoc enim invisible sacrificium nihil est aliud, quam interna devotione et dispositio, qua homo, et per intellectum recognoscit Deum, ut supremum dominum; et per voluntatem vult se Deo submittere, collendo ipsum, et profitendo hanc ejus excellentiam; ergo hæc significatio moralis est de ratione sacrificii, quæ, tam ex parte Dei, quam ex parte hominis, ea, quæ diximus, complectitur. Unde ex hac significacione concludunt in primis dicti Patres, sacrificium esse de lege naturæ, quia naturale est homini, se interius subjecere Deo, et internum hunc affectum externo signo prodere; deinde concluditur, sacrificium continere singularem cultum Dei, solique vero Deo esse offerendum, ut late tractat Augustinus, contra Adversarium legis et Prophetarum, cap. 18, et lib. 8 de Civit., cap. 28, et lib. 10, cap. 5, ubi hac ratione inquit : *Sacrificium, etsi ab homine offeratur, res tamen divina est;* et epist. 49, quæst. 3 : *Intelligendum est, inquit, quam sit res antiqua sacrificium; quod non nisi uni vero Deo offerri debere, veraces ac sacra litteræ monent;* et ob hanc causam, ut ibidem docet, dæmones omni tempore vehementer optarunt, ut homines sibi sacrificium offerant, scilicet, ut divinum honorem usurparent. *Demones enim (ait lib. 10 de Civit., cap. 19) non cadaverinis nidoribus, sed divinis honoribus gaudent.* Unde ex omnium hominum communi consensu et conceptione, sacrificium, supremum latriæ cultum continent, qui per antonomasiæ nomine adorationis simpliciter dictæ significari solet, et ideo eadem vox sacrificio tribuitur,

Genes. 22 : *Postquam adoraverimus, revertemur ad vos, et aliis locis infra citandis; omnia autem hæc in prædicta significatione fundantur;* est ergo illa de ratione sacrificii. Quod tandem exemplo aliquo ex re ipsa sumpto declaratur, nam, quando in sacrificio aliquo interficitur animal in honorem Dei, illa actione significatur, omnia a Deo procedere, et sub ejus esse potestate, et ideo in illius cultum interimitur; dum autem homo illam actionem exercet, vel nomine suo exerceri facit, profitetur se recognoscere quod per illam significatur. Unde Levit. 1 et sepe in veteri Testamento præcipitur, ut homo, offerens sacrificium, manum imponat super animal quod immolatur, ut significet ipsummet esse, qui in illa victima tanquam in signo quodam se immolat, Deoque submittit; et D. Thom. supra, quæst. 82, art. 4, dicit, eum qui sacrificat, solere de re sacrificata participare, ut per hoc ostendat ad se sacrificium interius pertinere, quia exterius sacrificium signum est interioris sacrificii; est ergo hæc significatio maxime essentialis sacrificio. Denique ex hac significatione sumitur prima et potissima differentia inter sacrificium et sacramentum; nam sacrificium per se primo ordinatur ad divinam excellentiam, et cultum ei debitum profitendum et significandum; sacramentum vero non item, sed ordinatur ad aliquam hominis sanctificationem significandam, ut supra dictum est.

3. Mystica significatio non imbibitur in ratione sacrificii primaria, licet ei annexam esse non raro contingat. — *Objectioni occurritur.* — *Evasio refutatur.* — Dico secundo : significatio mystica, etiamsi cum sacrificiis præsertim a Deo institutis conjuncta sit, non tamen videtur esse de primaria ratione et essentia sacrificii. Probatur primo, quia si sacrificium visible habeat predictam significationem invisibilis sacrificii, hoc ipso erit verum sacrificium; sed potest prædictam significationem habere absque alia mystica significatione, ut per se manifestum est; nihil enim repugnat, actionem aliquam externam ordinari ad prædictum Dei cultum significandum, et non ad repræsentandum aliquod aliud mysterium; ergo talis mystica repræsentatio non est essentialis sacrificio. Dices : etiam potest per aliquam actionem hujusmodi repræsentari aliquod mysterium reconditum, et non divina excellentia, nec subjectio hominis ad Deum. Respondetur, hoc quidem fieri posse; tale autem signum

non esse futurum sacrificium, quia deest illi prima et essentialis significatio sacrificii. Dices, idem responderi posse de alia actione significante prædictum Dei cultum et excellentiam, et non aliud mysterium. Respondeatur non esse similem rationem, quia, posita illa priori significatione, servatur ratio et definitio sacrificii ab Augustin. tradita, et ex communi omnium gentium usu, et conceptione sumpta. Unde argumentor secundo ex usu omnium hominum tam fidelium, quam infidelium : omnibus enim fuit communis sacrificiorum usus, diverso tamen modo; nam infideles falsis diis sacrificia offerebant, qui licet nulla alia mysteria per sua sacrificia repræsentare intenderent, præterquam supremum cultum ejus numinis, quod colebant, hoc ipso sacrificia offerebant; ergo signum est, hanc solam significationem esse de ratione sacrificii; quæ vera erit in vero sacrificio, falsa autem in falso, seu idolatriam continent. At vero fideles et justi vero Deo vera sacrificia semper obtulerunt, ex Adamo usque, saltem post lapsum, ut D. Thomas docet, dict. quæstione 85, 2. 2, art. 4, ad 2, et tamen non videtur necessarium, ut in omnibus illis sacrificiis fuerit mystica significatio, præsertim in his, qui tempore legis naturæ sacrificia offerebant, non ex speciali revelatione divina, sed proprio arbitrio et determinatione; in illis enim sacrificiis non potest facile fangi mystica significatio, præsertim apud eos, qui non habebant explicitam fidem Christi; non est ergo prædicta significatio de ratione sacrificii. Unde sumitur confirmatio, quia sacrificium est de lege naturæ, ut dicemus; erat ergo possibile ex vi solius rationis naturalis; sed mystica significatio non dictatur solo lumine rationis naturalis; ergo talis significatio non est de ratione sacrificii, sed sufficit altera moralis, quæ ratione naturali inveniri potest. Tandem, sacrificium ipsum mortis Christi fuit verum et perfectum sacrificium, habens prædictam moralem significationem; nulla tamen significatio mystica in eo excogitari potest, quia non est impositum ad aliquod aliud sacrificium, vel supernaturale mysterium significandum : ergo. Atque hinc a fortiori concluditur, non esse de ratione veri sacrificii, ut significet sacrificium mortis Christi, quia hæc significatio mystica est; si ergo nulla mystica significatio est de ratione sacrificii, neque hæc etiam erit. Item, quia ratio sacrificii prior est, et independens a lapsu

humanæ naturæ; consequitur enim rationem ipsam naturalem secundum se; unde supra etiam ostendimus, si, non interveniente peccato Adæ, status innocentiae durasset, futurum in illo fuisse sacrificii usum; sed sacrificium crucis Christi posterius est, quam lapsus humanæ naturæ, ab illo, suo modo pendens; ergo esse signum ejus, non potest esse de primaria ratione sacrificii.

4. Contra prædictam conclusionem objectiones aliquot dissolvuntur. — *Prima.* — Sed contra hanc conclusionem objici potest, primo, quia mystica significatio est de ratione sacramenti, ut supra declaratum est; ergo etiam erit de ratione sacrificii. Respondetur, negando consequentiam; imo hæc esse potest altera notanda differentia inter sacramentum et sacrificium. Cujus ratio primum reddi potest ex notatione ipsorum nominum; nam sacramentum idem est, quod sacrum mysterium, et ideo de ratione illius est, ut aliquod arcanum in se recondat atque significet; at vero sacrificium idem est, quod sacrum factum, et ideo ad rationem illius satis est, quod respectu Dei religiosam mentem indicet.

5. Secunda. — Secundo objicitur, quia omnia sacrificia habent virtutem et valorem ex sacrificio mortis Christi; ergo est de ratione eorum, ut respectu illius mysticam aliquam significationem habeant; neque propterea necessarium erit, ut ipsummet sacrificium crucis similem significationem mysticam habeat, quia, cum sit primum exemplar, superioris rationis esse debet, satisque est, quod seipsum repræsentet; quanquam respectu suorum effectuum non omnino carere videatur aliqua significatione mystica; nam mors Christi peccati mortem significavit. Respondetur primo, negando consequentiam; nam posset sacrificium participare virtutem et valorem ex sacrificio mortis Christi, quamvis solum divinum cultum, et nullum aliud supernaturale mysterium, neque ipsum crucis sacrificium significaret; sicut actus animi, quibus apud Deum meremur, vel satisfacimus, ex Christi meritis valorem participant, quamvis non sint impositi ad significandum illam, quia hæc participatio non fundatur in significatione, sed in morali causalitate, seu dimanatione, nimurum, quia omnes hi actus nostri innituntur Christo, tanquam primæ cause in suo ordine. Secundo dicitur, esse extra rationem sacrificii, ut sic, habere aliquam virtutem vel valorem ex sacrificio Christi; nam in statu

innocentiae potuisset esse sacrificium, etiam si Christus in illo futurus non fuisset, et idem potuisset Deus ordinare in statu naturae lapsae; quamvis ergo demus, omnia sacrificia, quae de facto habent valorem aliquem a Christo, consequenter habere aliquam significationem mysticam ejus, vel passionis illius, non inde fit, talem significationem esse de ratione sacrificii. Unde dicitur tertio, aliud esse, declarare, quid sit de primaria ratione et essentia sacrificii, quod hactenus fecimus; aliud vero inquirere, quid de facto habuerint omnia sacrificia, praesertim ea, quae aliquo modo divinam habuerunt institutionem, quod in praedicta objectione insinuatur; sic enim verisimile est, omnia sacrificia supernaturalia et grata Deo, a morte Christi distincta, fuisse imagines et representationes quasdam sacrificii cruentis Christi, quod quidem de sacrificio legis novae certissimum est, ut postea videbimus; de sacrificiis autem legis veteris id docet Augustin., 40 de Civit., cap. 25, 20 contra Faustum, cap. 21, et 2 contra Adversar. legis et Proph., cap. 18; et D. Thom., 4. 2, quæst. 402, art. 3; et sumitur ex Paulo, fere tota epist. ad Hebreos; et ex generali regula, quam tradit., 4 ad Cor. 10: *Omnia in figura continebant illis;* et inductione posset ostendi, si res non esset valde prolixa, et a praesente instituto aliena. Et eadem fere ratio est de sacrificiis legis naturae, maxime quæ offerebant ab omnibus habentibus expressam fidem mysteriorum Christi, et ex speciali revelatione et instinctu divino, quale fuit sacrificium Melchisedech, quod et sacrificium nostrum Eucharisticum, et consequenter crucis sacrificium significavit, ut in 4 tomo hujus 3 partis, circa quest. 22 D. Thom., late dictum est. Idemque credi potest de sacrificio Abel, qui de primogenitis gregis sui obtulit, ut dicitur Genes. 4; et Paulus ad Hebr. 44, explicat fide obtulisse hostiam, quam Ecclesia in canone declarat, fuisse verum sacrificium; unde multi probabiliter existimant, obtulisse agnum aliquem ex fide passionis Christi, et ad representandum illam, sive id fecerit ex speciali Dei revelatione, ut ex his, quæ Augustin. tradit., lib. 4 de Mirabil. sacrae Scripturæ, cap. 5, colligi potest, sive ex paterna traditione, utroque enim modo fieri potuit. Adam enim statim post peccatum redemptionem agnoverit futuram per Christi mortem, unde in ejus fidei protestatione talia sacrificia instituisse probabile est. Et de hac fide Christi recte

intelligitur praedictus locus Pauli; atque idem dici potest de sacrificiis Abrahæ, et aliis hujusmodi. Quod si aliquod sacrificium oblatum fuit absque fide explicita mortis Christi, illud quidem representare non potuit sacrificium Christi ex speciali impositione, saltem hominibus cognita. Nam Deus fortasse in omnibus sacrificiis hanc representationem intendebat, et ideo inspirabat modum sacrificii ad hanc significationem accommodatum, licet non semper homines mysterium perciperent. Nihilominus tamen, sicut tales homines salvabantur in fide Christi implicita, ita dici possunt suis sacrificiis implicite, et in actu exercito, Christi sacrificium representasse, quia omnia faciebant ad colendum et placandum Deum, qui nisi per Christi sacrificium placari non potuit. Atque hoc modo dici potest, in omnibus sacrificiis, quæ de facto fuerunt, inventam fuisse aliquam significationem mysticam sacrificii Christi, propter quod fortasse dixit Sander., lib. 4 de Visib. Monarch., cap. 6, sacrificium Christi esse velut primum exemplar cæterorum, quæ eo magis propria sacrificia sunt, quo perfectius illud representant. Et ratio reddi potest, quia sicut voluit Deus, omnes homines per Christi mortem salvari, ita etiam voluit, ut hanc fidem suis sacrificiis profiterentur, ipsum sacrificium mortis Christi eis representando.

SECTIO III.

Utrum ad rationem sacrificii necessaria sit divina impositio, vel humana sufficiat.

4. *Deum necessario esse sacrificiorum auctorem, qualiter probetur.* — Quæstio haec videtur magis ad causam, seu institutionem sacrificii explicandam, quam ad essentiam ejus pertinere; tamen quia impositio ipsa intrat essentiali rationem sacrificii, tanquam proxima ratio significationis ejus, ideo non possunt hæc duo disputatione se Jungi, quia ad declarandum, qualis requiratur impositio, necessarium est simul exponere, a quo, quave auctoritate fieri possit. Videtur ergo, solum Deum posse sacrificium instituere, seu ad significandum imponere, et hoc sensu impositionem hanc debere esse divinam. Primo, quia solus Deus potest esse auctor sacramentorum; ergo et sacrificiorum, quia non est sacrificium res minus sacra et divina, quam sacramentum. Secundo, quia in sacrificio aliquid offertur, et quasi donatur Deo, quo ipse honoretur, et colatur; sed non potest, aut

donatio rata esse, nisi constet, Deum tale donum acceptare, aut oblatio esse honorifica, nisi ei sit grata; neutrum autem horum constare potest, nisi talis modus oblationis ab ipso Deo traditus sit; est ergo hoc necessarium ad legitimum et verum sacrificium; quis enim ausus fuisset per occisionem vituli Deum honorare, nisi ipsem declararet, se tali honore esse contentum, eamque actionem ad id significandum imposuisset? Tertio, quia alias possent nunc in Ecclesia institui nova sacrificia ab Eucharistia distincta, et similiter in veteri synagoga licuisset diversa instituere sacrificia ab his, quæ in ipsa lege traditerant; utrumque autem horum manifeste falsum est.

2. In hac re supponendum est, sermonem esse de institutione seu impositione divina proprie dicta, id est, quæ immediate a Deo, seu a Christo Domino facta sit; nam illa, quæ fit ab homine per potestatem a Deo acceptam, licet referri possit in Deum, a quo est omnis hujusmodi potestas, simpliciter tamen humana est; nam humano arbitrio definitur, et statuitur; quomodo supra diximus, institutionem sacramentalium esse humanam, quamvis sit ab Ecclesia per potestatem a Christo acceptam. Secundo statuendum est, non esse sermonem de potentia absoluta, quia supra dictum est, de potentia absoluta posse Deum committere puro homini potestatem ad instituenda sacramenta; multo ergo certius est, posse etiam committere potestatem instituendi sacrificia; loquimur ergo de potentia connaturali homini, seu naturæ humanæ, aut secundum se, id est, in pura natura, aut prout elevata est ad supernaturale statum per ordinem gratiæ; nam in utroque statu exercere posset actum sacrificandi sibi accommodatum, quia, sicut Deum posset interius colere invisibili sacrificio, ita etiam posset aliquo sacrificio visibili suum invisible sacrificium manifestare.

3. *Homines in qualicunque statu existentes ex se poterant sacrificia instituere.* — Dico ergo primo: ex natura rei potest humanum genus in quocumque statu viæ existens instituere sacrificia suo statui accommodata, quibus Deum colat, et honoret; quapropter, si sola essentialis ratio sacrificii consideretur, quamvis ex divina institutione seu impositione esse possit, non tamen eam necessario requirit; sed potest etiam esse ex humana institutione. Probatur primum ex generali principio posito, quod ad rationem sacrificii

visibilis sufficit significatio moralis invisibilis sacrificii; hec enim significatio est adeo proportionata humanæ naturæ, ut propterea dicatur sacrificium esse de lege naturæ; ergo impositio alicujus signi ad hoc significandum non est adeo supra naturam hominis, ut semper requirat divinam auctoritatem, a qua immediate profiscatur. Secundo potest homo imponere voces, quibus significet interiorem existimationem, quam de divina excellentia habet, et subjectionem ad illam; ergo etiam potest imponere res alias, vel actiones ad illam significandam, quia non solum verbis, sed etiam rebus et actionibus potest homo interiorementem exprimere; ergo eadem ratione potest illam significationem tribuere alicui actioni ad sacrificium accommodate; quia non est in hoc ulla specialis repugnatio, ut clarius ex duabus sectionibus sequentibus constabit. Tertio id declaratur in singulis statibus humanæ naturæ; nam si constituamus hominem in pura natura, ille solum posset cognitione et ratione naturali Deum recognoscere, ut naturæ auctorem et dominatorem, et consequenter posset hujusmodi mentem suam signis visibilibus ostendere, et haec potestas ei esset omnino connaturalis, ex solo naturæ lumine illi conveniens. Quia, sicut est naturale homini colere Deum, non solum interius, sed etiam exterius, ita etiam imponere signa ad hunc finem accommodata; externus namque cultus non fit, nisi signis visibilibus, ad placitum et ex impositione significantibus; nec deberet homo in eo statu expectare divinam impositionem et revelationem; hec enim non est debita homini secundum se, sed excedit potius statum puræ naturæ. Si vero loquamur de homine elevato ad statum gratiæ, consequenter in eo supponenda est fides, et supernaturalis cognitionis; qua supposita, sicut est connaturale homini sic instituto interius colere Deum supernaturali cultu, ita etiam est illi connaturalis potestas ad utendum signis visibilibus, inter quæ sacrificia comprehenduntur, quibus talis interiore cultum significet, propter easdem rationes, quæ servata proportione applicari possunt, quia, neque in tali statu hominis necessarium absolute esset, speciem revelationem, aut impositionem Dei expectare, quia haec etiam non est illi simpliciter debita, cum possit homo, per fidem et gratiam convenienter operando, hujusmodi opera et munera sufficienter exercere. Et ideo D. Thom., 2. 2, quæst. 85, art. 1, ad 1, sub